

ORGANITZACIÓ PLURILINGÜE DEL SISTEMA EDUCATIU

12

Introducció

13

*Els programes d'educació plurilingüe
i el currículum*

12 | Introducció

Al capítol 9, hi especificàvem els diversos nivells necessaris per a l'organització eficaç del model d'educació plurilingüe al nostre sistema educatiu, tal com podem veure a la figura 12/1:

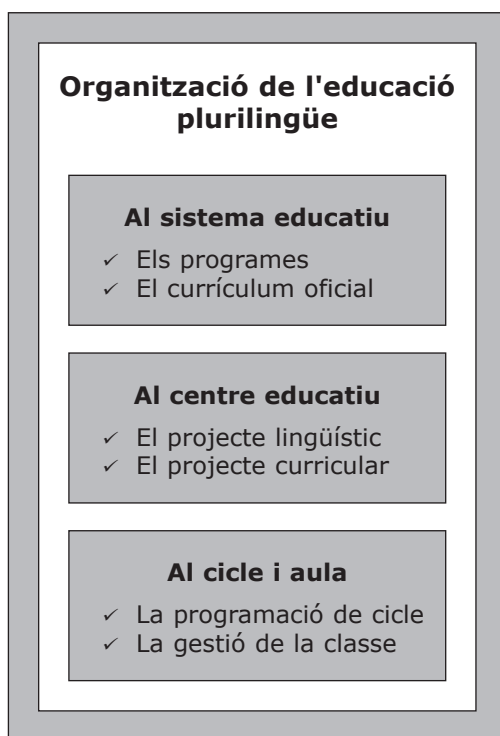

FIGURA 12/1: L'aplicació de l'educació plurilingüe.

El primer pas en l'organització del model d'educació plurilingüe és, precisament, l'organització plurilingüe del sistema educatiu. En efecte, l'objectiu final és que els equips pedagògics dels centres planifiquen una educació plurilingüe de qualitat, i el professorat l'aplique de manera acurada a l'aula. Ara bé, per a aconseguir este objectiu, s'han de prendre moltes decisions pel que fa a la planificació de la intervenció, l'organització dels recursos, la tria metodològica, la gestió de la classe, etc., decisions que seran difícils d'adoptar si no hi ha un marc global que les facilite. Este marc global ha de venir configurat, a parer nostre, per l'**organització del sistema educatiu en programes d'educació plurilingüe** i pel **disseny plurilingüe del currículum**.

Tots dos aspectes, els únics que estudiarem en este treball, seran analitzats amb un cert deteniment al capítol següent.

L'organització del sistema educatiu en programes d'educació plurilingüe

Una de les premisses bàsiques de l'educació plurilingüe és que la totalitat dels alumnes i les alumnes, independentment de la seua procedència geogràfica, de la seua llengua habitual, i del seu entorn sociocultural han d'assolir els mateixos objectius en acabar l'educació obligatòria. Ara bé, si ens situem en la realitat dels centres, diversos factors, entre els quals el context sociolingüístic, la composició de l'alumnat i les actituds i expectatives dels pares i les mares, configuren contextos d'aplicació de l'educació plurilingüe ben dissemblants al llarg del nostre territori.

En conseqüència, esta heterogeneïtat de les situacions de partida fa que l'itinerari que ha de seguir cada centre per arribar als objectius proposats, iguals per a tot l'alumnat al final dels ensenyaments obligatoris, haja de ser, també, divers. En el model d'educació plurilingüe que proposem, la construcció d'un itinerari particular per a cada centre educatiu s'aconsegueix a partir de l'articulació de dos nivells: d'una banda la categorització de la multiplicitat de situacions educatives al llarg i l'ample del sistema educatiu en tres grans **programes d'educació plurilingüe**; de l'altra, l'adequació del programa elegit pel centre a les exigències del propi context mitjançant el **projecte lingüístic** de centre. Els programes miren cap a l'administració, tot indicant-li necessitats i exigències —per a l'adscripció del professorat, per a la formació, per a la catalogació de centres, per a la dotació de materials, per a la sensibilització i informació dels pares i les mares, per a l'avaluació...—; el projecte lingüístic mira cap al centre tot regulant-hi els aspectes de política lingüísticoeducativa que fan possible l'aplicació del programa, siguen tècnics (aspectes curriculars, tractament de la diversitat...), funcionals (adscripció del professorat, coordinació entre cicles i etapes...) o bé normalitzadors (promoció de l'ús de la llengua minoritzada).

Els programes

De tot el que hem dit, se'n desprén, per tant, que un programa d'educació plurilingüe és un patró organitzatiu d'educació en tres o més llengües que articula un conjunt de previssions mínimes —relacionades amb el disseny i desenrotllament del currículum, l'ús social i administratiu de la llengua minoritzada, i l'organització dels recursos—, per tal que els alumnes i les alumnes, independentment de la llengua habitual i les experiències socio-culturals amb què arriben a escola, aconseguisquen els objectius proposats.

Un programa d'educació plurilingüe és una organització de l'ambient escolar i de la intervenció educativa que utilitza més de dos llengües com a mitjans d'instrucció, i que intenta

proporcionar, a un alumnat ja inicialment divers lingüísticament i culturalment, competència en tres o més llengües, el domini òptim dels continguts de les diferents àrees, i una integració sociocultural enriquidora.

Un element important dels programes d'educació plurilingüe és que articulen tot un conjunt de factors relatius a l'àmbit curricular, però també a l'àmbit d'ús social, administratiu i acadèmic de les llengües cooficials en el centre, amb atenció específica a l'ús de la llengua minoritzada. És lògica esta estructura per poc que s'hi reflexione. Malgrat que l'eix fonamental d'un programa el constituïx l'àmbit curricular, també és cert que té una importància fonamental, per al rendiment d'una llengua minoritzada, la intensitat en què és utilitzat en l'entorn de l'alumnat, especialment si es tracta d'un àmbit prestigiós com és el centre educatiu. Des d'este punt de vista és evident que ha d'haver-hi coherència entre el grau d'ús del valencià en el currículum, i el seu ús en la vida del centre.

L'altre element important del programa, el constituïx l'atenció a la diversitat de l'alumnat per tal que puga integrar-s'hi sense dificultats, independentment que esta diversitat siga producte de les diferències lingüístiques i culturals inicials —incorporació a l'escola de valencianoparlants, castellanoparlants o alumnat nouvingut—, o bé de les diferències provocades per les distintes experiències familiars, capacitats, ritmes o estils d'aprenentatge.

Resumint, un programa d'educació plurilingüe articula un conjunt de factors que fan referència, d'una banda a *les llengües del currículum*, és a dir, a l'ensenyament i ús vehicular de les tres o més llengües, i a l'ús social i administratiu de la llengua minoritzada en el centre; d'altra a *la diversitat de l'alumnat del centre*. Tots estos factors, que en la descripció d'un programa caldrà determinar en els seus aspectes bàsics, vénen després ampliat i desenrotllats en el Projecte Lingüístic de Centre. (Vegeu figura 13/1 i Annex III)

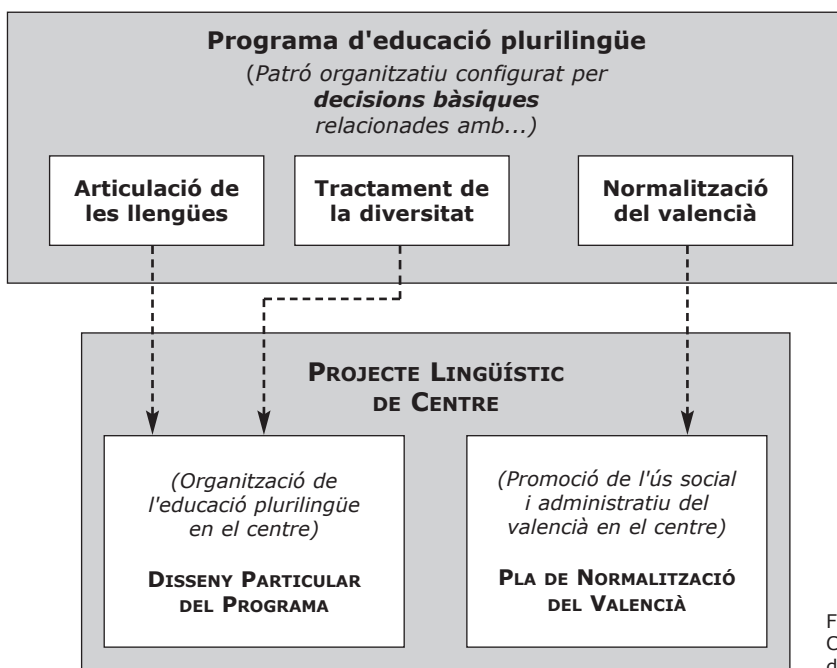

FIGURA 13/1:
Configuració d'un programa d'educació plurilingüe.

Com podem vore a la figura, les decisions bàsiques que comporta un programa d'educació plurilingüe esdevenen els fonaments sobre els quals es construeix el Projecte Lingüístic.

Els programes d'educació plurilingüe al sistema educatiu valencià

A l'hora de concretar els programes d'educació plurilingüe per al nostre sistema educatiu cal tindre en compte cinc aspectes fonamentals: la llengua de l'entorn; *la situació legal de l'ensenyament i ús del valencià a l'escola*; *la llengua habitual dels xiquets i les xiquetes*; *la necessitat, des de la perspectiva del plurilingüisme additiu, de fer un ús vehicular majoritari en valencià*; i *l'actitud dels pares i les mares envers la presència del valencià a l'escola*.

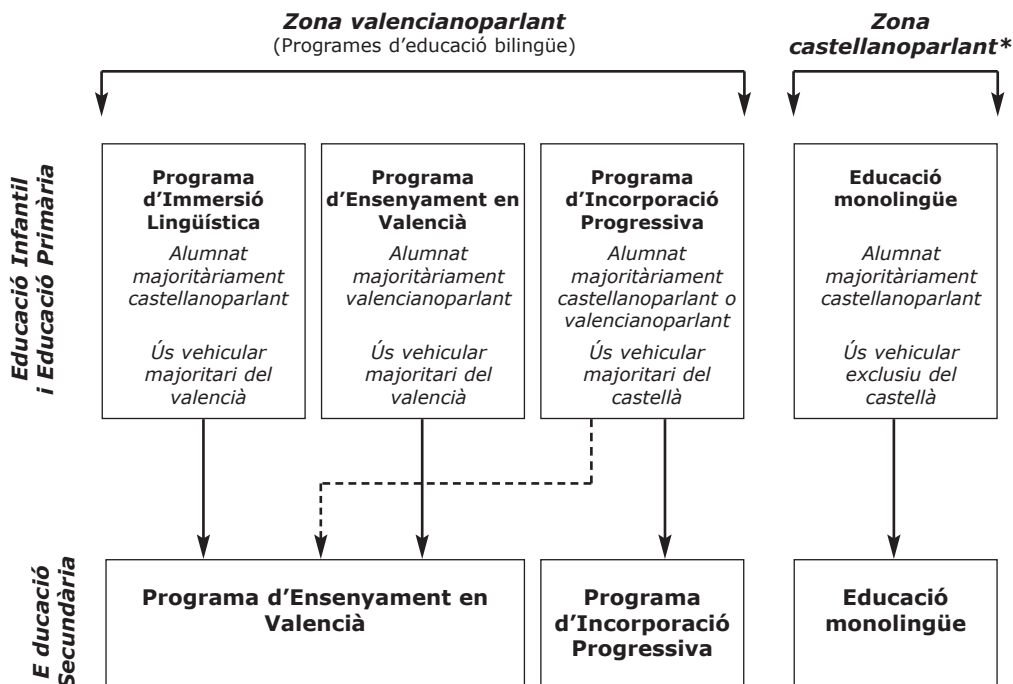
Pel que fa a la definició operativa d'estos aspectes, caldrà dir que amb el terme "llengua de l'entorn" ens referim a la llengua usada habitualment en l'entorn social en què viu l'alumne o alumna, coincidisca o no esta amb la llengua familiar. Quant a la situació legal, atendrem a la diferenciació entre territoris de predomini lingüístic valencià i territoris de predomini lingüístic castellà especificats en la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià, i a les restriccions que apareixen en esta mateixa llei pel que fa a l'obligatorietat del valencià en els territoris de predomini lingüístic castellà. El terme llengua habitual ens indicarà la llengua de comunicació a casa, que generalment sol ser la llengua primera. Un ús vehicular majoritari del valencià en el currículum, com hem vist en el capítol 6, és l'única garantia per a l'assoliment del programa tant per a valencianoparlants com per a castellanoparlants. I finalment, malgrat esta constatació tècnica, caldrà tindre en compte també l'actitud dels pares i les mares envers l'ensenyament i ús del valencià que es concretarà en el grau d'acceptació per als seus fills i filles d'un currículum amb una presència majoritària o suficient d'ús vehicular del valencià.

Concretant, els paràmetres utilitzats per a estructurar els programes d'educació plurilingüe al sistema educatiu valencià són els següents:

- (A) Aplicació obligatòria o voluntària en els territoris de predomini lingüístic valencià o castellà.
- (B) Obligtorietat legal restringida pel que fa a l'ensenyament i ús del valencià als territoris de predomini lingüístic castellà.
- (C) Llengua habitual dels alumnes i les alumnes en entrar a l'escola.
- (D) Llengua vehicular de la major part dels continguts de les àrees no lingüístiques.

L'aplicació d'estos paràmetres al nostre sistema educatiu ha permés desplegar els **programes d'educació bilingüe** que podem vore a la figura 13/2 (pàgina següent).

D'acord amb la figura, al sistema educatiu valencià, en els territoris de predomini lingüístic valencià, funcionen tres programes d'educació bilingüe —el Programa d'Ensenyament en Valencià (PEV), el Programa d'Immersió Lingüística (PIL) i el Programa d'Incorporació Progressiva (PIP)—, mentre que als territoris de predomini lingüístic castellà funciona un model d'educació monolingüe, caracteritzat per l'ús pràcticament exclusiu del castellà com a llengua vehicular. Tot i així, en estos darrers territoris, si els pares i les mares estan d'acord, poden ser aplicats qualsevol dels programes d'educació bilingüe.

*Si els pares i les mares hi estan d'acord, els centres de la zona castellanoparlant poden aplicar qualsevol dels programes d'educació bilingüe

FIGURA 13/2: Els programes d'educació bilingüe a l'Educació Infantil, Primària i Secundària

Com pot vore's a la figura, si el Programa d'Ensenyament en Valencià i el Programa d'Immersió Lingüística han sigut aplicats adequadament, l'alumnat de l'Educació Infantil i l'Educació Primària pot passar conjuntament al Programa d'Ensenyament en Valencià de l'Educació Secundària, mentre que l'alumnat del Programa d'Incorporació Progressiva continua en l'Educació Secundària en el mateix programa.

Tot i així, si el Programa d'Incorporació Progressiva va augmentant l'ús vehicular del valencià fins a esdevenir dominant en les tasques escolars, i la motivació dels alumnes i les alumnes és forta, cal esperar que la competència assolida els permeta incorporar-se sense entrebancs al Programa d'Ensenyament en Valencià, tal com mostren les fletxes puntejades de la figura.

En el model d'**educació plurilingüe**, els nous programes són els mateixos i conserven el nom malgrat els canvis de disseny necessaris d'acord amb les noves demandes pel que fa a l'ensenyament i ús vehicular de les llengües. Este fet en facilitarà l'aplicació en els centres i farà palesa la continuïtat de plantejaments de l'educació plurilingüe respecte de l'educació bilingüe, de la qual és l'extensió i actualització exigides per la incorporació de l'ús vehicular almenys en una llengua estrangera dins l'escolaritat obligatòria.

Com hem dit més amunt, tots i cada un d'estos programes, d'acord amb l'ordenament jurídic vigent al sistema educatiu valencià en matèria lingüística i educativa, i sense per-

judici dels legítims interessos i expectatives de les mares i els pares, han de proporcionar als alumnes i les alumnes del sistema educatiu valencià, qualsevol que siga la seua llengua habitual en entrar en l'escola, una elevada competència en les dos llengües cooficials i un domini funcional de la llengua estrangera —i la iniciació opcional a una segona llengua estrangera a l'Educació Secundària—, un rendiment elevat en les àrees no lingüístiques, i una actitud comprensiva i integradora envers les llengües i les cultures que ha estudiat, i les persones que les representen.

L'experiència amb els anteriors programes d'educació bilingüe ens diu, però, que l'alumnat que assistix al Programa d'Incorporació Progressiva troba enormes dificultats per a aconseguir la competència plurilingüe, especialment pel que fa al valencià, que assolix l'alumnat del Programa d'Ensenyament en Valencià i del Programa d'Immersion Lingüística. De fet, les expectatives que deriven de la teoria i la investigació bilingüe i plurilingüe —i així ho ha confirmat l'experimentació dels programes d'educació bilingüe enriquits al nostre sistema educatiu els darrers anys—, ens asseguren que una dedicació intensiva al valencià en estos programes plurilingües òptims (Programa d'Immersion Lingüística i Programa d'Ensenyament en Valencià) no solament no minva la competència assolida en castellà i anglés, sinó més aviat al contrari: este trilingüisme primerenc fa que el rendiment en llengües siga més elevat que en els altres programes, fins i tot en castellà, ja des dels primers cursos.

Configuració dels programes d'educació plurilingüe

Més enllà de la funció d'organització plurilingüe del sistema educatiu, des de la perspectiva dels centres, una de les funcions primordials dels programes és la de proporcionar-los un conjunt de decisions ben fonamentades —basades en la teoria, la recerca i la pràctica de l'educació bilingüe i plurilingüe—, que garantisquen un itinerari econòmic i eficaç cap a l'assoliment dels objectius proposats.

Les decisions bàsiques que constituïxen el cos de cada un dels programes d'educació plurilingüe adés esmentats, i que un centre adopta en bloc pel fet d'aplicar un d'estos programes, corresponen als aspectes següents:

Aspectes curriculars:

- (A) El moment i la seqüència d'incorporació de cada una de les llengües del currículum al llarg dels cicles i les etapes que impartix el centre.
- (B) El moment i la seqüència d'incorporació del tractament sistemàtic de la lectura i l'escriptura en cada una de les llengües.
- (C) El temps òptim i el temps mínim que cal dedicar a l'ensenyament i ús vehicular del valencià.
- (D) El percentatge òptim i el mínim d'ús vehicular del valencià en les àrees no lingüístiques.
- (E) El temps dedicat a l'ensenyament i ús vehicular de la llengua estrangera.

Aspectes normalitzadors:

- (F) Temps mínim d'ús del valencià en l'activitat social i administrativa del centre.

Aspectes organitzatius:

- (G) Exigències organitzatives mínimes (competència del professorat i la seua adscripció en funció de l'aplicació del programa).

La configuració dels diferents programes, amb les decisions mínimes pel que fa als aspectes tot just especificats i per a les quals hem donat indicacions suficient al llarg d'este document, ha de ser desplegada legalment per al nostre sistema educatiu dins el marc de la pròxima llei d'educació abans que comence l'aplicació dels currículums, i cada centre, en elaborar i consensuar el seu Projecte Lingüístic, partirà d'estes prescripcions mínimes per elaborar el Disseny Particular del Programa i el Pla de Normalització Lingüística del Valencià.

L'educació plurilingüe als territoris de predomini lingüístic castellà

Com hem vist, als territoris de predomini lingüístic castellà pot funcionar el model d'educació plurilingüe mitjançant l'aplicació de qualsevol dels altres programes plurilingües que hem esmentat (PEV, PIL o PIP). Tot i així, com a conseqüència de l'ordenament jurídic en matèria de llengua (LUEV), hi sol predominar, com hem dit, un model d'educació monolingüe en una zona que, de no promoure-hi l'aplicació d'algun dels programes d'educació plurilingüe, podria quedar despenjada de l'educació plurilingüe enriquidora proposada per a la resta de la comunitat, molt en línia amb els moderns plantejaments del Consell d'Europa.

Disseny plurilingüe del currículum

S'ha dit moltes vegades que un currículum és producte d'un conjunt de decisions que van prenent-se durant el procés d'elaboració. L'important, si es vol que puga ser entés i avaluat, és que estes decisions es facen explícites i que permeten una comprensió profunda per part dels usuaris i una lectura crítica de la proposta. Tant l'una com l'altra constitueixen condicions essencials per a la seua aplicació.

En el nostre context, les decisions que s'han de prendre en el disseny del currículum de llengües des d'una perspectiva plurilingüe estan relacionades amb els aspectes següents: *ha de partir d'uns continguts comuns obligatoris per a tot l'estat, ha d'adequar-se a tots i cada un dels programes del sistema educatiu valencià, ha d'estar elaborat des d'una perspectiva plurilingüe i ha de ser un instrument per a la potenciació del coneixement i ús del valencià.*

Tot seguit analitzarem tots i cada un d'estos aspectes.

Ha de partir dels continguts comuns obligatoris

El govern central, fent ús de les seues atribucions, estableix els ensenyaments comuns per a tot l'Estat espanyol en els trams educatius no universitaris. Estos continguts comuns, com pot vore's a la figura 13/3, han de formar part, *íntegrament*, del currículum oficial valencià de les diferents etapes.

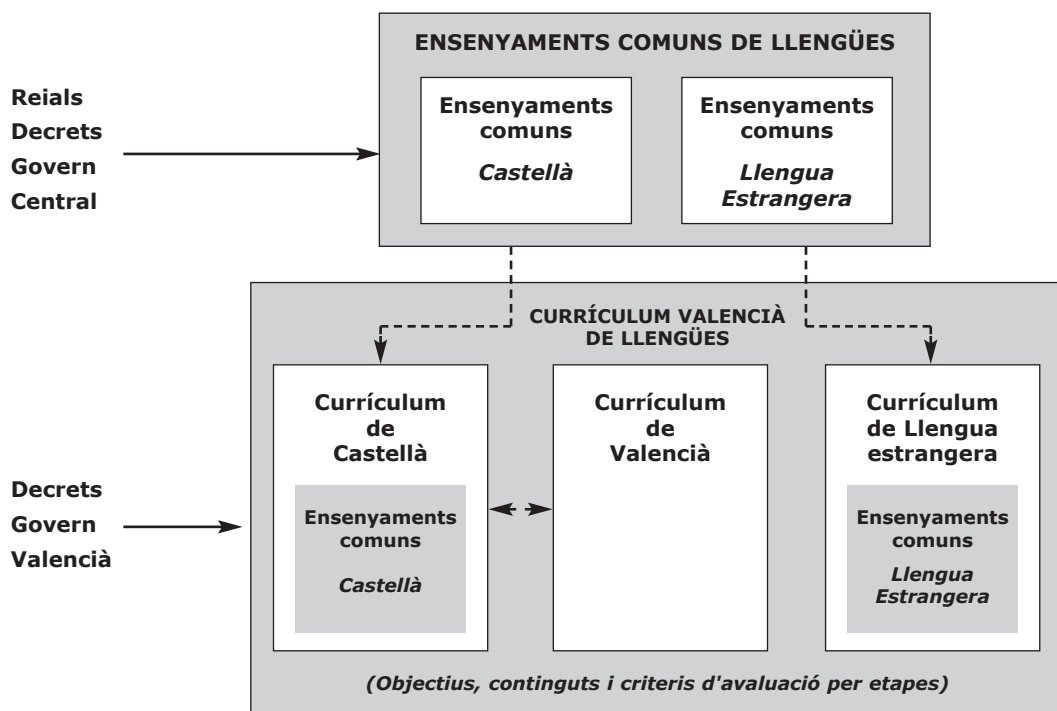

FIGURA 13/3: Relació entre els ensenyaments comuns i el currículum valencià de llengües.

A partir d'estos ensenyaments comuns, s'elaborarà el currículum de Castellà i Valencià, i el de llengua estrangera. El currículum de Valencià, tot i no partir d'una especificació prèvia en els decrets d'ensenyaments comuns, ha de ser elaborat al mateix nivell d'exigència pel que fa als objectius, continguts i criteris d'avaluació que el de Castellà, ja que tots dos responen al manament de la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià que obliga a un tractament paritari del valencià i el castellà. (Vegeu capítol 10)

Una vegada enllestit, tanmateix, este primer nivell del currículum valencià, no serà directament aplicable encara al nostre sistema educatiu. Caldrà elaborar uns **itineraris educatius** específics, que adequen el currículum oficial a cada un dels programes d'educació plurilingüe (Programa d'Ensenyament en Valencià, Programa d'Immersion Lingüística, Programa d'Incorporació Progressiva), tal com plantegem a l'apartat següent.

Ha d'adequar-se als diferents programes del sistema educatiu valencià

Com hem vist més amunt, cada programa d'educació plurilingüe té unes característiques específiques per motiu del context en què ha de ser aplicat. Estes característiques, definides en el cronograma de mínims, obliguen a una adequació i concreció del currículum tant en els aspectes organitzatius com metodològics. Podem veure la relació entre estos dos nivells del currículum i la combinació de les llengües (L1, L2 i LE de la majoria dels alumnes i les alumnes) a la figura 13/4.

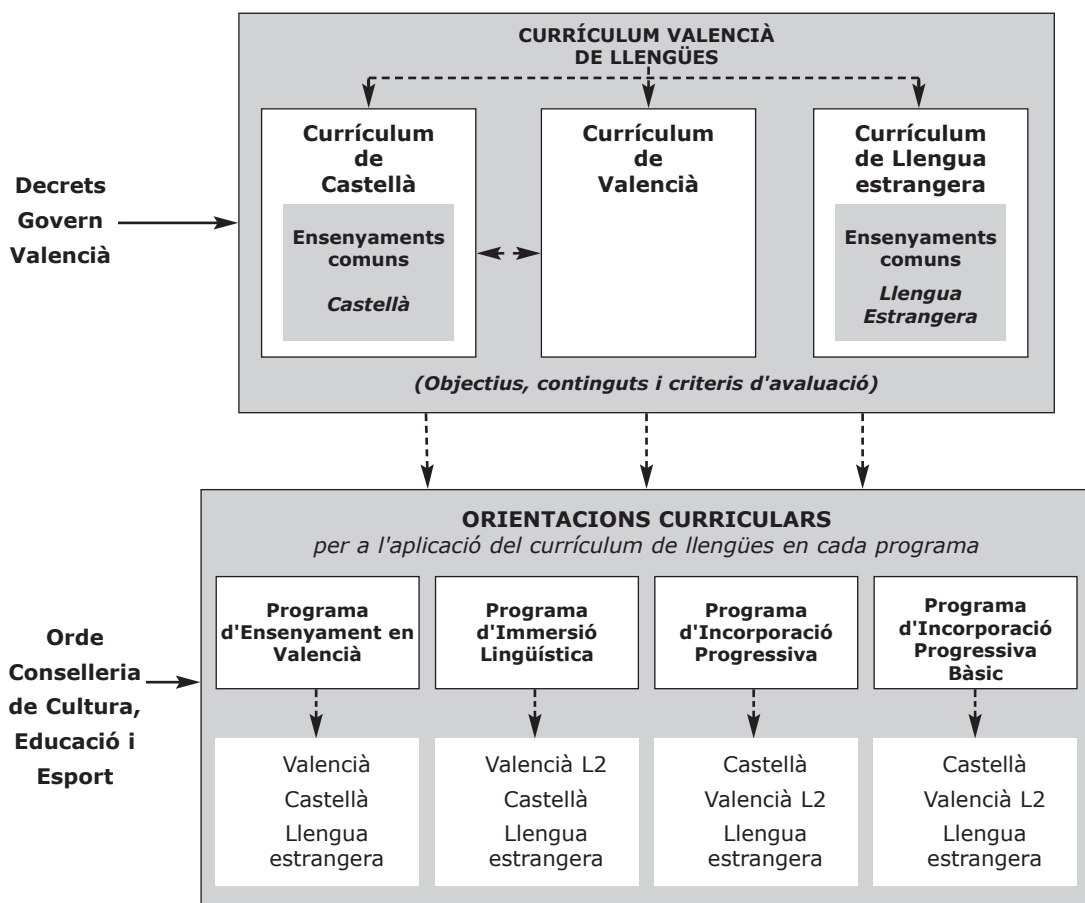

FIGURA 13/4: Currículum valencià de llengües complet.

L'elaboració d'estos **itineraris educatius** ha de resultar, per força, un procés complex, pel fet que estos programes plantegen exigències derivades de la pròpia estructura, que poden ser diferents per a cada un:

- A Ajornament d'una de les llengües (per exemple, el castellà en el Programa d'Immersió Lingüística).
- B El plantejament simultani o consecutiu de la iniciació al tractament sistemàtic de la lectura i l'escriptura.
- C Tractament d'alguna de les llengües com a L2 (per exemple el valencià en el Programa d'Incorporació Progressiva per a castellanoparlants).
- D Configuració diversa de les modalitats d'ús vehicular de cada una de les llengües. (*Vegeu* en este mateix capítol la descripció d'estes modalitats)

Estes diferències, necessàries per a l'aplicació adequada dels programes, obligaran, en alguns casos a una reelaboració extensa i profunda del primer nivell del currículum valencià (el que apareixerà en els decrets del currículum), el qual ha de seguir de més a prop els decrets de continguts comuns emesos pel govern de l'estat.

Ha de ser elaborat des d'una perspectiva plurilingüe

Deixant de banda per ara els itineraris curriculars i cenyint-nos al primer nivell del currículum oficial, ha arribat el moment de concretar les característiques que ha de posseir el currículum per al nostre model d'educació plurilingüe:

A *Ha de fer un tractament conjunt del Valencià, el Castellà i la Llengua estrangera (o les llengües estrangeres)*

En efecte, si el currículum ha de ser l'instrument privilegiat per a proporcionar a l'alumnat una competència plurilingüe, i la competència plurilingüe és una competència articulada i no la suma de competències independents en les diferents llengües del repertori de l'aprenent, aleshores el tractament curricular de les llengües ha de ser conjunt, tot fent palesa l'articulació entre els diferents elements de la competència en la L1, la L2 i la llengua estrangera.

Este tractament conjunt ha de concretar-se en un currículum integrat de l'àrea de llengües, que articule els continguts de valencià, de castellà i de llengües estrangeres. Este tractament conjunt és el que proposa la figura 13/5.

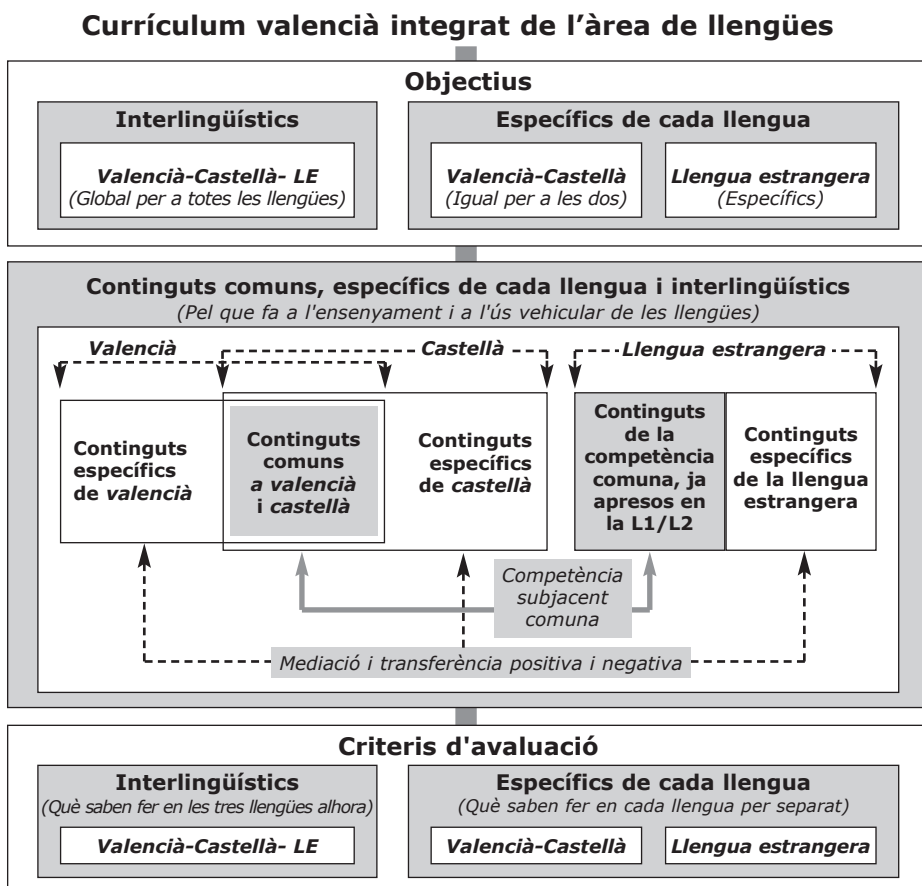

FIGURA 13/5:
Estructura del currículum valencià de llengües de l'Educació Primària.

B *Ha d'establir objectius i criteris d'avaluació específics de cada llengua, i també objectius i criteris conjunts*

Com déiem al capítol 4, la competència de la persona plurilingüe no consistix només en el que pot fer en cada una de les varietats lingüístiques que formen el seu repertori, sinó també en el que pot fer en algunes o en totes estes varietats alhora.

Des d'este punt de vista, el currículum ha de plantejar-se objectius independents per a cada una de les llengües (objectius específics) i objectius conjunts per a totes les llengües (objectius interlingüístics).

A tall d'exemple podem vore una mostra de tots dos tipus d'objectius per al currículum de l'Educació Primària a la figura 13/6.

	VALENCIÀ	CASTELLÀ	LE
Objectius específics	<i>Comprendre missatges orals i analitzar-los amb sentit crític.</i> ...	<i>Comprender mensajes orales y analizarlos con sentido crítico.</i> ...	<i>Desenvolupar interés per l'aprenentatge d'una llengua estrangera.</i> ...
Objectius interlingüístics	<ul style="list-style-type: none"> ✓ <i>Interpretar i traduir textos curts en situacions que ho exigisquen i amb diversos propòsits comunicatius.</i> ✓ <i>Utilitzar simultàniament les llengües del currículum com a instruments d'informació i d'aprenentatge, tenint en compte la competència que es té en cadascuna.</i> ✓ ... 		

FIGURA 13/6: Exemples d'objectius específics de cada llengua i d'interlingüístics.

C *Ha de concretar l'activitat comunicativa i l'activitat reflexiva que han de realitzar-se específicament en cada llengua, i les competències comunes amb les altres llengües*

Este aspecte de la configuració del currículum permet el tractament conjunt de determinats continguts entre les diferents llengües del currículum, evita repeticions innecessàries i facilita els processos d'accés a la competència comuna i de transferència.

Podem vore com s'articulen estos dos tipus de continguts en la figura 13/7 pel que fa al valencià i el castellà al cicle tercer de l'Educació Primària.

VALENCIÀ		CASTELLÀ
Activitat específica en valencià	Competències comunes	Activitat específica en castellà
Producció de textos d'intenció literària (contes, poemes, auques, xicotetes peces teatrals...) a partir de l'exploració de les possibilitats expressives de la llengua, descobertes mitjançant l'observació i anàlisi de textos model.		Producción de textos de intención literaria (cuentos, poemas, pequeñas piezas teatrales...) a partir de la exploración de las posibilidades expresivas de la lengua, descubiertas mediante la observación y el análisis de textos modelo.
	Ús de les estratègies bàsiques en la producció de textos: planificació (concreció de la intenció comunicativa i el destinatari, i del tipus de text; organització del contingut...), redacció de l'esborrany, i avaluació i revisió del text per millorar-lo.	
	Coneixement funcional dels elements bàsics dels gèneres literaris narratius (personatges plans i redons, missatge de la història, retrospeccions, narració en tercera i primera persona...), poètics (llargada dels versos, estrofes, rima...) i teatrals (divisió del text en escenes, estructura de la història en plantejament, nus i desenllaç, tipografia diferent per al nom dels personatges, els seus parlaments i per a les acotacions...) i aplicació d'estos coneixements a l'elaboració dels textos.	
	Coneixement dels recursos expressius propis del llenguatge literari i aplicació a la producció de textos.	

FIGURA 13/7: Activitat específica i competència comuna.

D *Ha d'establir un bloc de continguts referit a l'ús de la llengua com a instrument d'aprenentatge, de manera que permeti la integració del treball de llengua i el de continguts de les àrees no lingüístiques*

Un exemple d'este bloc de continguts per al tercer cicle de l'Educació Primària, que caldrà revisar i modificar sens dubte, és el que apareix a la figura 13/8.

La llengua, instrument d'aprenentatge		
Ús de la interacció a l'aula per a la construcció de coneixements: treball sota la guia del mestre o la mestra, treball en equip o per parelles, posada en comú, etc.		Uso de la interacción en el aula para la construcción de conocimientos: construcción del conocimiento bajo la guía del maestro o la maestra, trabajo en equipo, puesta en común, etc.
Participació com a ponent en intervencions orals formals que exigixen una planificació prèvia (exposicions orals breus, debats...) per exposar els resultats d'una xicoteta investigació o treball, discutir punts de vista, etc.		Participación como ponente en intervenciones orales formales que exigen una planificación previa (breves exposiciones orales, debates...) para exponer los resultados de una pequeña investigación o trabajo, discutir puntos de vista, etc.
	Ús de les estratègies adequades en una exposició oral formal: segueix les diferents parts de l'exposició (salutació, introducció del tema i la perspectiva, organització de la intervenció, desenrotllament de l'exposició, conclusió-avaluació, i comiat) amb l'ajut d'un guió més o menys extens, adequar la informació al nivells de coneixements de l'audiència i fa servir suport visual per complementar i transmetre millor la informació.	
Participació com a oient en intervencions orals formals (xarrada d'un visitant expert, visita d'un autor, etc.) amb la finalitat de rebre informacions d'interès d'un expert o conèixer les opinions d'un personatge.		Participación como oyente en intervenciones orales formales (charla de un visitante experto, visita de un autor, etc.) con la finalidad de recibir informaciones de interés de un experto o conocer las opiniones de un personaje.
	Ús de les estratègies adequades en situació d'escolta: manté l'atenció, es capté de manera adequada durant l'exposició, pren notes, i participa activament en el col·loqui posterior.	
		.../...

<p>.../...</p> <p>Interpretació de textos documentals tot integrant la informació del text principal, la dels elements gràfics (fotos, dibuixos, gràfics, mapes, plànols, diagrames...) i la dels textos complementaris (pies de foto, etc.).</p>		<p>Interpretación de textos documentales integrando la información del texto principal, la de los elementos gráficos (fotos, dibujos, gráficos, mapas, planos, diagramas...) i la de los textos complementarios (pies de foto, etc.).</p>
	<p>Ús d'estratègies per a la comprensió: elaborar hipòtesis a partir dels títols i subtítols, i les il·lustracions; descobrir el significat de paraules desconegudes a partir del context i l'estructura interna; controlar la comprensió i posar les mesures correctores necessàries si falla (tornar arrere, preguntar...), fer inferències a partir dels coneixements i experiències prèvies i fer un resum del text.</p>	
	<p>Localització d'informació en textos documentals (enciclopedies, diccionaris, catàlegs, fullets d'instruccions...) i reelaboració d'esta informació (fitxes, notes, esquemes, mapes semàntics...) per a la seua utilització posterior.</p>	
<p>Redacció de textos informatius senzills (mural, informe d'un experiment, treball monogràfic, àlbum...) com a resultat d'una xicoteta investigació o d'un treball en grup.</p>		<p>Redacción de textos informativos sencillos (mural, informe de un experimento, trabajo monográfico, álbum...) como resultado de una pequeña investigación o de un trabajo en grupo.</p>
	<p>Ús de les estratègies bàsiques en la producció de textos: planificació (concreció del tipus de text i del destinatari, recerca d'informació i organització del continguts, decisió sobre les il·lustracions...), redacció de l'esborrany, i avaluació i revisió del text per millorar-lo.</p>	
	<p>Ús d'estratègies discursives elementals (definició, classificació, reformulació, exemplificació...) en la construcció i comunicació de coneixements.</p>	<p>.../...</p>

.../...	Coneixement de l'estructura del discurs explicatiu (introducció del tema, cos de l'explicació i conclusió) i argumentatiu (premisses, arguments, conclusió), de l'informe d'un experiment (objectiu, relat dels esdeveniments i conclusió), d'un problema de matemàtiques, etc., i aplicació d'estos coneixements a la comprensió i producció dels textos.	
	Coneixement de normes ortotipogràfiques senzilles usades en els textos informatius: guió en les reformulacions, lletres o punts gruixuts en les enumeracions, cossos i estils diferents per a jerarquitzar informacions (en títols, subtítols, peus d'il·lustració...), cursiva o negreta en paraules que representen conceptes introduïts per primera vegada, i ús d'este coneixement en la interpretació de textos i en la producció si es fa amb un programa de processament de text.	
	Ús de la biblioteca d'aula i de centre com a llocs privilegiats per a la recerca i consulta de fonts d'informació, i elaboració de treballs personals.	
	Valoració de la parla, la lectura i l'escriptura com a mitjà d'informació i d'aprenentatge.	

FIGURA 13/8: Continguts del bloc *La llengua, instrument d'aprenentatge*.

E *Ha d'especificar el treball de posada en relació dels sistemes lingüístiques de les diferents llengües per tal de promoure transferències positives i corregir les interferències*

Diversos ítems poden concretar este treball en el currículum de llengües. Tot seguit, a tall d'exemple, n'esmentem dos del currículum del valencià i el castellà:

Reflexió sobre semblances i diferències en valencià i castellà per tal de clarificar determinades formes, significats i usos.		Reflexión sobre semejanzas y diferencias en valenciano y castellano para clarificar determinadas formas, significados y usos.
Ús simultani del valencià i el castellà per documentar-se, construir conceptes, adquirir coneixements, comparar perspectives sobre un fet (cultural, històric...), etc.		Uso simultáneo del castellano y el valenciano para documentarse, adquirir conocimientos, comparar perspectivas sobre un hecho (cultural, histórico...), etc.

F *Ha d'afegir, a les habilitats tradicionals d'escoltar, parlar, llegir i escriure, la introducció a les que el Consell d'Europa anomena de mediació, és a dir, la **interpretació** i la **traducció**, però no com a recursos metodològics sinó com activitats comunicatives amb ple dret quan algú ha de fer de mitjancer entre un missatge i un destinatari que no coneix la llengua amb que ha sigut produït.*

Un dels possibles ítems que poden concretar el tractament d'estes habilitats en el currículum de llengües és el següent:

<p>Interpretació i traducció —literal, resum o paràfrasi—, de textos curts en castellà, quan el destinatari del missatge no coneix esta llengua o bé quan la naturalesa de la tasca que s'està realitzant ho fa necessari.</p>		<p>Interpretación y traducción —literal, resumen o paráfrasis—, de textos cortos en valenciano cuando el destinatario del mensaje no conoce esta lengua o bien cuando la naturaleza de la tarea que se está realizando lo hace necesario.</p>
--	--	---

G *Ha de ser un instrument per a la recuperació i potenciació del coneixement i ús del valencià.*

Ja en el capítol 10, hi féiem esment de la diversificació del tractament del valencià en el model d'educació plurilingüe per raó de la seua condició de llengua minoritzada. Tot i el risc de repetir algunes de les coses que allí déiem, especificarem tot seguit alguns aspectes, a parer nostre importants, del tractament curricular del valencià que no solament hauria de figurar en el currículum oficial sinó que també hauria de ser tingut en compte en el desenrotllament posterior del currículum (Disseny Particular del Programa, Projecte curricular, Programació de Cicle —o Aula— i intervenció a classe). (Vegeu figura 13/9)

**Potenciació del valencià
des del disseny i desenrotllament del currículum**

1 Model de llengua:

El currículum ha de contindre una proposta del model de llengua, i del pas del col·loquial a l'estàndard oral, i d'este a l'escrit. Aprofitarà la capacitat d'aprenentatge implícit propi de les primeres edats, per proposar l'adquisició i automatització dels elements lingüístics orals més genuïns ja des de l'Educació Infantil, i la seua consolidació des del punt de vista gramatical-deductiu a la fi de l'Educació Primària i durant l'Educació Secundària. I exigirà que el professorat siga model privilegiat de llengua.

2 Potenciació de la competència en la llengua correcta i genuïna:

Exigirà una atenció continuada a la llengua a classe, tot enriquint i valorant constantment l'ús correcte i genuí dels seus recursos lèxics i gramaticals tant orals com escrits, i potenciant especialment les activitats de producció (oral i escrita, especialment formal) i la lectura com a font d'aprenentatge lingüístic.

3 Potenciació de l'ús:

Emfasitzarà l'adquisició-aprenentatge del valencià mitjançant documents reals (periòdics, fullets publicitaris, rètols, catàlegs, enciclopèdies, còmics...) que afavorisquen la percepció del valencià per part de l'alumnat com a llengua de comunicació social normal, i treballats a l'aula en situacions comunicatives semblants a aquelles en què haurien de ser utilitzats en l'activitat comunicativa real (projectes d'escriptura, seqüències didàctiques orals i escrites...). Potenciarà dins l'aula aquelles situacions comunicatives que promoguen l'ús del valencià per a funcions comunicatives reals (cartells, assemblees d'aula, exposicions de treballs, visites d'escriptores/ors, cartes de protesta, etc.). I plantejarà com a continguts curriculars bàsics, la consideració de la llengua com a base de la identitat personal i de grup, la motivació per a aprendre-la i el compromís d'usar-la.

4 Aspectes socioculturals

Desenrotllarà la consciència d'identitat i de pertinença a la nostra cultura dels alumnes i les alumnes a partir del coneixement i gaudi de la tradició cultural i literària; de la cura en l'ús dels topònims, els antropònims i els hipocorístics genuïns; de l'ús habitual de les fórmules de cortesia pròpies; de la comprensió de les mostres de saviesa popular (refranys, dites...), etc.

5 Perspectiva de futur

Afavorirà l'ús vehicular del valencià en àrees científiques i tècniques, i l'accés a la lectura de divulgació científica i tècnica en valencià. També l'accés per part dels joves a les noves tecnologies en valencià (programes multimèdia, enciclopèdies en CD, enllaços a pàgines web, etc.). I especialment, la familiarització en valencià amb els d'ambits culturals i d'oci propis —música moderna, motociclisme, videojocs, cine i televisió...—.

6 Perspectiva crítica

Promourà l'ús del valencià com a instrument per a comprendre el món actual i les seues contradiccions: opressió, guerres, pobresa, racisme, desigualtats socials, drogues...; i també per a l'anàlisi de les llengües i els societats, de les llengües i els individus, de la llengua i el poder, de com s'aprenen i com s'utilitzen les llengües, del paper crucial dels parlants en la recuperació lingüística i cultural d'una llengua minoritzada, i del seu paper en la recuperació del valencià.

FIGURA 13/9: Potenciació del valencià des del disseny i desenrotllament del currículum.

Conclusió

Més enllà de la perspectiva plurilingüe en què ens hem situat, altres innovacions i desenrotllaments han de ser incorporats al currículum per tal que este acomplisca les seues funcions en este tombant del mil·lenni i integre les perspectives més actuals sobre l'ensenyament de les llengües. Les més rellevants, a parer nostre, són les següents:

- A Ampliació i concreció del treball de reflexió sobre formes, significats i usos lingüístics, no solament a nivell de text sinó també a nivell d'oració.
- B Aprofundiment del treball de literatura ja des de l'Educació Infantil.
- C Potenciació de la creativitat, especialment en les tasques de producció.
- D Desenrotllament de les estratègies d'aprendre a aprendre.
- E Integració de la llengua i altres codis (gest i moviment, música, plàstica...): representacions teatrals, recitals poètics, elaboració de textos multimodals (que combinen text, so i imatge), etc.
- F L'alfabetització informàtica, i la seua aplicació a l'aprenentatge i ús de les llengües.

Tot plegat configuren un currículum complex en el disseny, i que en el seu desenrotllament exigirà un esforç notable a tots els agents educatius implicats, començant per l'elaboració dels projectes curriculars de les etapes i acabant en la intervenció del professorat a l'aula.

Este esforç, però, no tindrà els resultats esperats si no es posen els mitjans necessaris perquè la aplicació del currículum (i del model d'educació plurilingüe) es faça en les condicions adequades. Estes condicions exigixen, com a mínim:

- A Informació clara al professorat sobre els nous plantejaments.
- B Disponibilitat de materials curriculars en línia amb la proposta curricular per al treball a l'aula.
- C Formació de qualitat, especialment a l'inici de la implantació del nou currículum.
- D Assessorament continuat.
- E Seguiment, suport tècnic i avaluació.
- F Encoratjament i suport de l'Administració i de la comunitat educativa.

Especialment, una incorporació gradual de les diferents innovacions que planteja la nova proposta, de manera que done temps al professorat i als centres per a anar canviant les seues representacions i les seues maneres d'actuar a classe a partir d'un procés d'incorporació de les innovacions que contemple: una informació inicial, la familiarització i pràctica guiada amb les noves tècniques i estratègies mitjançant tallers pràctics, la seua aplicació tutoritzada a l'aula i la posterior reflexió sobre la pràctica.

Caldrà una voluntat política decidida, recursos suficients, adhesió sense reticències al projecte per part dels responsables i funcionament coordinat dels òrgans de l'administració implicats perquè el model d'educació plurilingüe i el currículum corresponent es posen en marxa i esdevinguen el primer pas —millorable, sens dubte— cap a l'educació plurilingüe i pluricultural que la nostra societat necessita i la nostra escola està demanant.

Això, però, com se sol dir, ja serà una altra història.